

Ehdotukset uusiksi täydentäviksi rahoitusmalleiksi kotimaisille tieteellisille kausijulkaisuille välittömän avoimuuden mahdollistamiseksi

Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallisen
ohjausryhmän asettaman työryhmän loppuraportti

Avoin tiede

Sisältö

Johdanto	2
Kotimainen tieteellinen kausijulkaiseminen	3
Nykyiset rahoitusmallit	4
Mahdolliset uudet täydentävät rahoitusmallit	
avoimen julkaisemisen edistämiseksi	4
Malli 1: Diamond OA ja Journal.fi	4
Malli 2: FinELib-neuvottelut	6
Malli 3: Hankerahasto siirtymäkauteen	6
Liite: Työryhmän jäsenet	8

Johdanto

Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallinen ohjausryhmä asetti 3.12.2020 työryhmän Kotimaisten tiedelehtien konkreettisten yhteisrahoitteisten mallien kehittämiseksi. Työryhmän tavoitteena oli osaltaan edistää [Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden osalinjauksen](#) tavoitteen 4 toteutumista: ”Tutkimusyhteisö luo yhteisrahoitteisen julkaisumallin, joka mahdollistaa Suomessa julkaistavien tutkimusartikkeleiden välittömän avoimuuden.” Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään rahoitusmallista vaan laajemmasta toimintakehyksestä, jonka puitteissa kotimaisten tiedelehtien avoin ja laadukas julkaiseminen on realistista.

Työryhmä analysoi erilaisia mahdollisia vaihtoehtoja ja keräsi näkemyksiä alan keskeisiltä toimijoilta ensin pyöreän pöydän keskustelussa tieteellisiltä julkaisijoilta huhtikuussa 2021, [avoimella kommentointipyyynnöllä ratkaisumalleihin](#) koko tutkimusyhteisöltä touko-kesäkuussa 2021 sekä yhteistyössä Suomen tiedekustantajien liiton tekemän kyselyn kautta keväällä 2022.

Työryhmän loppuraportissa esitellään kolme vaihtoehtoista yhteisrahoitteista mallia kotimaisten tieteellisten kausijulkaisujen välittömän avoimuuden mahdollistamiseksi. Malleja voidaan käyttää itsenäisesti joko samanaikaisesti tai peräkkäin toisiaan tukien. Raportissa kuvataan mallien peruspiirteet sekä niiden edistämisen kannalta keskeiset asianosaiset, ja jokaisessa mallissa on näkökohtia, jotka on ratkaistava mahdollisissa jatkoselvittelyissä. Tällaisia ovat mm. (osa)ratkaisujen mahdolliset määräaikaosuudet ja tarvittavat tekniset ratkaisut sekä varojen keräämisen ja kustannusten kohdentaminen ja jakaminen eri toimijoiden välillä.

Jokaisen mallin tarkennettu sisältö määrittyy asianosaisten välisissä neuvotteluissa, jos ne päättävät ehdotusten pohjalta jonkin mallin toteuttamisesta neuvotella. Työryhmällä tai Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallisella ohjausryhmällä ei ole toimivaltaa edistää ratkaisumalleja loppuraportissa eriteltyjä ehdotuksia pidemmälle, ja työryhmän tavoitteena on ollut auttaa varsinaisia asianosaisia hahmottamaan erilaisia mahdollisuuksia.

Kotimainen tieteellinen kausijulkaiseminen

Kotimaiset tiedekustantajat julkaisivat vuosina 2018–2020 kaikkiaan 9 779 vertais-arvioitua julkaisua, mukaan lukien lehti-, konferenssi- ja kirja-artikkelit, erillisteokset ja toimitetut teokset. Kotimaisten tiedekustantajien julkaisu-toiminta muodostaa 11,2 % suomalaisten tutkimusorganisaatioiden vertaisarvioituista julkaisuista. Kotimaisia julkaisukanavia käytetään kaikilla tieteenaloilla, mutta erityisesti yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä. Lisäksi kotimaisia tiedelehtiä ja kirjakustantajia hyödyntävät julkaisukanavina kaikentyyppiset tutkimusorganisaatiot, yliopistot, sairaanhoitopiirit, valtion tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut. Vuonna 2021 avoimen julkaisemisen kokonaiskustannuskyselyssä kotimaisen tieteellisen kausijulkaisemisen kustannukset olivat 0,34 % kaikista kustannuksista.¹

Kotimaisilla tiedelehdillä ja kirjakustantajilla on ainutlaatuinen ja tärkeä tehtävä kehittää suomea ja ruotsia tieteen kielinä ja tarjota suomalaiselle tutkimusyhteisölle mahdollisuus uuden tutkimuksen julkaisemiseen ja kriittiseen keskusteluun paikallisesti ja kansainvälisesti merkittävistä tutkimustuloksista kansallisilla kielillä: 72 % kotimaisista vertaisarvioituista lehti- ja konferenssiartikkeleista ja 83 % kirjajulkaisuista on julkaistu kotimaisilla kielillä. Huomattava osa kotimaisten tiedekustantajien tieteellisestä julkaisu-toiminnasta on suunnattu kuitenkin myös kansainväliselle tiedeyhteisölle: 28 % vertaisarvioituista lehti- ja konferenssiartikkeleista ja 17 % kirjajulkaisuista on vierailta kielillä (valtaosin englanniksi).

Kotimaisista julkaisuista erityisesti suomenkielisten julkaisujen avoimuuden aste on muita julkaisukieliä selvästi matalampi niin lehti- ja konferenssiartikkeleissa kuin kirja-artikkeleissa, toimitetuissa teoksissa ja erillisteoksissa. Kansallisessa julkaisu-toiminnan kentässä avoimuuden edistäminen on siis suurin haaste juuri monikielisyyden kannalta tärkeän kotimaisten kielten julkaisu-toiminnan kohdalla.²

[Journal.fi](#) on TSV:n ylläpitämän avoimen julkaisemisen portaali, jota käyttää julkaisualustana yli 100 kotimaista tieteellistä lehteä. Lehdet julkaisevat koko sisältönsä avoimena joko välittömästi (83 %) tai korkeintaan 12 kuukauden viiveellä (17 %). TSV keräsi alkuvuonna 2020 käyttäjäkyselyllä taustatietoja artikkeleita palvelusta ladanneilta käyttäjiltä. Suurimman käyttäjäryhmän muodostivat opiskelijat (40 %) ja tutkijat (36 %). Kansalaisten, asiantuntijoiden, opettajien ja muiden käyttäjien osuus oli 24 %. Kysely osoittaa myös, että kotimaisilla kielillä julkaistu tutkimus palvelee etenkin oppimista ja tiedeviestintää tutkijayhteisöä laajemmille käyttäjäryhmille. Vain tutkijat tarkastelivat enemmän vieraskielisiä kuin kotimaisilla kielillä julkaistuja artikkeleita. Kuitenkin neljännes myös kotimaisilla kielillä julkaistujen artikkeleiden käyttäjistä oli tutkijoita.³

Vuonna 2020 tehdyn kattavan tutkimuksen mukaan 53 % Julkaisufoorumi-luokkiin 1–3 sijoittuvista 332:sta kotimaisesta julkaisusarjasta julkaisi sisältönsä välittömästi avoimesti. Tästä huolimatta vain 13 % kotimaisista avoimista lehdistä täytti [Plan S:n](#) asettamat avoimen julkaisemisen vaatimukset.⁴

Parhaiden käytäntöjen mukaisen avoimen julkaisemisen vaatimusten täyttäminen on haaste kotimaisessa tiedelehtiä kentässä, joka on useimmiten voittoa tavoittele-

1 [Avoimen julkaisemisen kokonaiskustannusten arviointi, Liite 1: Kyselylomake](#). Kyselyn tulokset julkaistaan syksyllä 2022.

2 Pölonen J (2021), [Kansalliset julkaisukanavat mahdollistavat tiedejulkaisemisen kotimaisilla kielillä](#), *Tietolinja* 2021 (2); Syrjämäki, Sami (2020), [Tiedekustantaminen on yksi tärkeimmistä tutkimusinfrastruktuureista](#).

3 Tieteellisten seurain valtuuskunta (2021), [Kotimaiset avoimet tiedelehdet edistävät tutkimusta, oppimista ja monikielistä tiedeviestintää](#); Pölonen, J., Syrjämäki, S., Nygård, A-J, Hammarfelt, B (2021), [Who are the users of national open access journals? The case of the Finnish Journal.fi platform](#), *Learned Publishing* 32, 585–592.

4 Kokonaan avoimien lehtien CC-lisenssien käytöstä, tekijänoikeus- ja rinnakkaistallennuslinjauksista sekä Sherpa/Romeo- ja DOAJ-rekisteröinnistä, ks. Linna, A.-K., Holopainen, M., Ikonen, A., & Ylönen, I. (2020), [Kotimaiset tieteelliset julkaisusarjat ja avoimuus](#), *Informaatiotutkimus*, 39(4), 4–32.

matonta ja perustuu suurelta osin vapaaehtoistyöhön. Kansainvälinen Diamond OA -tutkimus kuitenkin osoittaa, että teknisesti korkeatasoisen avoimen julkaisemisen standardien täyttäminen on kaikkialla maailmassa erityinen haaste tutkimusorganisaatioiden ja tieteellisten seurojen vapaaehtoistyöhön perustuvassa suhteellisten pienten ja vähävaraisten tiedekustantajien julkaisu-toiminnassa.⁵

Vaikka avoimuus on suomalaisen tiedejulkaisemisen kentällä lisääntynyt, avoimuuden keskeinen haaste ei ole poistunut: kotimaiset ja ulkomaiset voittoa tavoittelemattomat tiedelehdet nojaavat vahvasti vapaaehtoistyöhön ja niiltä puuttuu osin tai kokonaan kaupallisten kustantajien lehdilleen tarjoama toimituksellinen ja tekninen tuki. On koko suomalaisen tiedeyhteisön ja yhteiskunnan etu, että kotimaiset ja erityisesti kotimaisilla kielillä julkaisevat tiedelehdet voivat siirtyä avoimeen julkaisemiseen kestäväällä tavalla.

Nykyiset rahoitusmallit

TSV välittää tieteellisille seuroille opetus- ja kulttuuriministeriöltä saatavan valtionavustuksen julkaisu-toimintaan ja kansainväliseen toimintaan. Valtionapu on tarkoitettu tueksi tilanteessa, jossa julkaisusarjan tuotot eivät riitä kattamaan kuluja. OKM asettaa valtionavun ehdoksi avoimen julkaisemisen Suomen Akatemian määrittelyn mukaisesti.⁶ Valtionavustuksia jaetaan vuosittain noin 90 lehdelle, ja avustusten mediaani on noin 4 500 €. OKM tukee myös TSV:n kautta journal.fi-palvelun teknistä toteutusta. Veikkausvoittovarojen vähentyessä nykyinen valtionavustusmalli on arvioinnin kohteena, eikä arvioinnin lopputulosta vielä tiedetä. TSV:n uudelleenjakama julkaisuavustus on tärkein suoraan kotimaiselle tieteelliselle julkaisu-toiminnalle jaettu tukimuoto.

Kustantajat rahoittavat toimintaansa myös tilaustuloilla sekä vähäisessä määrin ilmoitustuloilla. Avoimeen (sähköiseen) julkaisemiseen siirtyminen vähentäneen monen kausijulkaisun tilauksista saatavia tuloja verrattuna perinteiseen tilanteeseen, jossa tilaaja on saanut painetun lehden kotiin toimitettuna. Samalla kuitenkin esimerkiksi paino- ja jakelukustannukset pienenevät. Uusien mallien tuleekin auttaa kustantajia siirtymään toimintaan, jossa tulot ja menot ovat kestävässä tasapainossa.

Mahdolliset uudet täydentävät rahoitusmallit avoimen julkaisemisen edistämiseksi

Alla esitellyt mallit on laadittu kotimaisten kustantajien DOAJ-indeksoiduille vertaisarvioituille tieteellisille kausijulkaisuille, jotka ovat Julkaisufoorumissa vähintään tasolla 1. Mallit eivät rajaa mahdollisuutta julkaista vertaisarvioituja artikkeleita painetussa tai verkkolehdessä erikseen tai yhdessä vertaisarvioimattoman sisällön kanssa.

Malli 1: Diamond OA ja Journal.fi

OKM rahoittaa tällä hetkellä journal.fi:n toiminnan TSV:n kautta. Tällä rahoituksella journal.fi tarjoaa jo nyt toimivan ja jatkuvasti kehittyvän teknisen ratkaisun avoimelle

5 Bosman, J., Frantsvåg, J.E., Kramer, B., Langlais, P-C, & Proudman, V. (2021), *OA Diamond Journals Study. Part 1: Findings*, Zenodo. Ks. myös Frantsvåg, J.E., Strømme, T (2019), *Few Open Access Journals Are Compliant with Plan S*, *Publications* 7, no 2:26.

6 Tieteellisten seurain valtuuskunta, [avustusten hakuohjeet](#).

julkaisemiselle sekä palvelukokonaisuuden, jossa on mukana tuki ja koulutus julkaisijoille. Tätä palvelua on mahdollista parantaa edelleen.

Tavoite: Taata korkeatasoinen avoin julkaiseminen kaikille kotimaisille tieteellisille kausijulkaisuille sekä lisätä kotimaisten tieteellisten kausijulkaisujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yhteisesti toteutetut teknisen avoimuuden palvelut sekä vaikuttavuuden kehittäminen mahdollistavat julkaisijoiden omien resurssien keskittymisen tieteelliseen toimittamiseen.

Teknisen avoimuuden tavoitteita määrittävät kansallinen linjaus, Plan S -kriteerit, DOAJ-indeksointi ja/tai vertaisarvioidun tai julkaistun version välitön rinnakkaistallennusoikeus, josta on tieto Sherpa/Romeo-palvelussa, sekä mahdolliset muut kansainväliset laatuksiteerit.

Keskeinen toiminta: Kattavan teknisen avoimuuden saavuttamiseksi tarvitaan keskitettyjä palveluita, joita pystytään tarjoamaan journal.fi-palvelun kautta kaikille lehdille tasapuolisesti. Mallissa kehitetään ja laajennetaan journal.fi:n toimintaa takaamaan korkealaatuinen avoimuus. Journal.fi-toiminnan kehittämistä vastaa ohjausryhmä, jossa ovat edustettuina tieteelliset kausijulkaisijat, tutkimusorganisaatiot sekä tutkimusrahoittajat. Ohjausryhmän kutsuu koolle TSV.

Tieteellisten kausijulkaisujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta edistetään yhteisellä tiedeviestinnällä, jonka tavoitteena on vahvistaa kotimaisten tieteellisten kausijulkaisujen asemaa osana yhteiskunnallista toimintaa, opetusta sekä yleissivistystä.

Malli on tarkoitettu kaikille Julkaisuforumissa vähintään tasolla 1 oleville julkaisulle riippumatta siitä, ovatko ne jo nyt avoimia. Mallin piiriin pääsemiseksi voidaan kuitenkin soveltaa tiettyjä laadullisia ja teknisiä kriteereitä, jotka asianosaiset ja asiantuntijat määrittelevät.⁷

Malliin tulee tarkentaa turvatakuu, jossa avoimuuteen siirtyville julkaisuille kompensoidaan kohtuullisella tavalla ja määräaikaaisesti avoimuuteen siirtymisestä aiheutuvia mahdollisia menetyksiä. Siirtymäkausirahoituksen suunnittelussa tulee myös huomioida jatkuvan, kestävän rahoituspohjan luominen ja sen soveltaminen.

Rahoitus: Tutkimusorganisaatioilta kerätään kerran vuodessa maksu julkaistujen artikkeleiden määrän perusteella joko vastuukirjoittajan organisaatiolta tai jaettuna kaikkien kirjoittajien organisaatioille. Laskutuksesta huolehtii journal.fi. Maksu on ensimmäisenä vuonna korkeintaan 300 €/artikkeli, ja maksu tarkistetaan joka toinen vuosi ohjausryhmän toimesta. Korotuksille tulee olla selkeä peruste. Artikkeleista, joiden kirjoittajilla ei ole kotimaisen tutkimusorganisaation affiliaatiota, ei peritä maksua.

Rahoitusta voidaan kerätä myös muilta palvelua käyttäviltä tahoilta. OKM jatkaa journal.fi-alustan rahoittamista olemassa olevalla tasolla.

Journal.fi-toiminnan lisäksi resursseja voidaan jakaa myös suoraan tieteellisille kausijulkaisuille, jos sen katsotaan edistävän paremmin korkealaatuisen avoimuuden sekä julkaisujen vaikuttavuuden lisäämistä.

Keskeiset toimijat: Tieteellisten seurain valtuuskunta, tieteelliset kausijulkaisijat, tutkimusorganisaatiot, Suomen tiedekustantajien liitto

Etuja ja haasteita: Etuna on tuottaa korkeatasoisen avoimuuden palvelut ja infrastruktuuri kaikille kotimaisille tieteellisille kausijulkaisuille ja näin mahdollistaa kausijulkaisujen keskittyminen toimitustyöhön. Mallin avulla edistetään keskitetysti kotimaisen tieteellisen kausijulkaisemisen vaikuttavuutta ja saavutettavuutta.

---

7 Ks. esim. Tieteellisten seurain valtuuskunta, [vertaisarviointitunnuksen käytön edellytykset](#).

Haasteena journal.fi-palveluiden tasapainoinen kehittämisen sekä laskutuksen prosessit.

Mitä seuraavaksi: Jos muut keskeiset toimijat ovat halukkaita neuvottelemaan tästä mallista, Tieteellisten seurain valtuuskunta kutsuu koolle journal.fi-ohjausryhmän ja aloittaa journal.fi-palvelun kehittämistyön tarkentamisen sekä neuvottelut rahoituksesta tutkimusorganisaatioiden kanssa. TSV selvittää toimijoiden halukkuuden.

Malli 2: FinELib-neuvottelut

Tavoite: Kotimaisen tieteellisen kausijulkaisemisen tuki suoraan julkaisijoille, mahdollistetaan lisäresurssit avoimeen julkaisemiseen ja lehtien toimitustyön kehittämiseen. Syntyy uusi neuvotteluosapuoli FinELibin kanssa.

Toiminta: Tieteelliset kausijulkaisijat ryhtyvät neuvottelijaosapuoliksi ja aloittavat neuvottelut FinELibin kanssa yhteisestä avoimen julkaisemisen paketista. FinELibin kautta neuvoteltu ratkaisu ei etukäteen määritä rahoitusmallia (diamond, subscribe to open jne.), vaan se on päätettävissä osana neuvottelua.

Rahoitus: Mahdollisesta sopimuksessa saatavat tulot ovat suoraan neuvottelevien julkaisijoiden käytettävissä.

Keskeiset toimijat: Suomen tiedekustantajien liitto, FinELib, mahdollisesti Tieteellisten seurain valtuuskunta

Etuja ja haasteita: Etuna resursoinnin kohdistuminen suoraan julkaisijoille. Mahdollisena haasteena neuvotteluprosessissa on neuvottelevien tahojen ryhmittymisen työläys sekä FinELibin kanssa käytävien neuvottelujen kompleksisuus.

Mitä seuraavaksi: Tieteelliset kausijulkaisijat ryhtyvät neuvotteluosapuoleksi ja aloittavat neuvottelut FinELibin kanssa.

Malli 3: Hankerahasto siirtymäkauteen

Tavoite: Yli 60 % kotimaisista tieteellisistä kausijulkaisuista on jo avoimia. Siirtymäkauden tukea tarvitaan erityisesti ei vielä avoimille julkaisuille sekä julkaisuille, joiden toiminta on uhattuna avoimuuteen siirtymisen vuoksi. Hankerahoituksen tavoitteena on kestävä avoimen julkaisemisen pysyvien rahoitusmallien löytäminen.

Toiminta: Rahoittajat ja tieteellisen julkaisemisen toimijat sopivat siirtymäajan hankerahaston perustamisesta. Osana hankerahaston toimintaa sovitaan rahoituksen aikataulu sekä myöntöperusteet. Tavoitteena on tukea siirtymistä avoimuuteen niin, että hankerahoituksen turvin tieteellinen julkaisu toimii jatkossa välittömästi ja pysyvästi avoimena. Rahoitusta voidaan ohjata myös hankkeisiin, joilla lisätään julkaisujen avoimuutta takautuvasti.

Rahoitus: Sovitaan rahoittajaosapuolien kesken.

Keskeiset toimijat: Suomen tiedekustantajien liitto, Tieteellisten seurain valtuuskunta, Säätiöt ja rahastot ry, OKM

Etuja ja haasteita: Etuna resursoida kehittämistyötä ja kannustaa uusia toimijoita siirtymään avoimeen julkaisemiseen. Haasteena siirtymä hankerahoituksesta kestävään toimintaan pysyvien rahoitusinstrumenttien avulla.

Mitä seuraavaksi: Suomen tiedekustantajien liitto kutsuu koolle mahdolliset rahoittajat rahaston perustamiseksi.

Liite: Työryhmän jäsenet

Työryhmän jäsenet

Outi Fingerroos, TSV
Leena Kaakinen, Suomen tiedekustantajien liitto
Minna Martikainen, Unifi
Liisa Maunuksela, Tulanet
Ossi Naukkarinen, Unifi
Sami Niinimäki, OKM
Seliina Päällysaho, Arene
Arja Tuuliniemi, Kansalliskirjasto

Asiantuntijajäsenet

Sami Syrjämäki, TSV
Hanna Lahdenperä, TSV

Sihteeri

Henriikka Mustajoki, TSV